

Egy pórul járt vezérigazgató története az '50-es évekből ⁽¹⁾

„Hogy a szabálytalan eljárás miatt ne legyen a rendőrségnek kellemetlensége...”

„1952. március hó végén az V. ker. rendőrkapitányság indítványt kért Nagy János trösztigazgató ellen eljárás indítására. [...] Miniszter elvtárs utasítására az ügyet kivizsgáltuk és megállapítottuk, hogy Nagy János trösztigazgató a Pestszentlőrincen épített családi házához felhasznált anyagokról számlákkal rendelkezik. [...] Bár a Miniszter elvtárs Nagy János elleni eljárás lefolytatására megtagadta a hozzájárulását, április hónap végén Nagy János trösztigazgatót az V. ker. kapitányság mégis őrizetbe vette.”

Bevezetés

Az 1950-es évek első harmadában több százazres nagyságrendben indítottak büntetőeljárásokat, és egy egyszerű feljelentés elég lehetett ahhoz, hogy valakit azonnal letartóztassanak. Egy trösztigazgató esetében mégsem nevezhető teljesen mindennapinak, hogy - a korábban lopásért elítélt haragosa feljelentése alapján - úgy tartsák hónapokig őrizetben, hogy közben saját minisztériuma belső levelezéséből egyértelműen kiderül, nemcsak az eljárás módja nélkülöz minden jogalapot, hanem a vád is meglehetősen gyenge lábakon áll. Az alábbi négy levél több tekintetben nem mindennapi kordokumentum, bár csak apró mozaikdarabjai egy jellemzően '50-es évekbeli „bűnügynek”. A levelek többek között rávilágítanak arra, milyen erőviszonyok uralkodtak az Építésügyi Minisztérium (ÉM) és a rendőrség között. Ugyanakkor kiderül belőlük az is, hogy az EM meglehetősen kiszolgáltatott helyzete ellenére bátran kiállt a letartóztatásban lévő 45. számú állami építőipari tröszt volt vezérigazgatója és társai ártatlansága mellett. Azonban a Nagy János és társai ellen indított büntetőeljárásban az ismertebb és nagyobb jelentőségű koncepciók perekhöz hasonlóan, az ügy későbbi - egy forrásközlő cikk kereteit meghaladó terjedelmű - bírósági iratainak vizsgálata nem hagy kétséget afelől, hogy az eljárás lefolytatása, éppen úgy, mint a vádlottak bűnösségének bizonyítása egy elve adott ítéllethez igazodott. A korszak nagy horderejű koncepciók pereivel ellentétben azonban itt nem a „népi demokráciára” politikai okokból veszélyt jelentő személyek megbélyegzése és félreállítása volt a bírósági eljárás motivációja, hanem egy magánszemély feljelentése alapján indított jogszerűtlen eljárás utólagos igazolása. Másképpen fogalmazva: ha a vádlottak ártatlanságát bebizonyították volna, azzal a bíróság nemcsak a rendőri eljárást, de ön maga fölött is ítéletet mondott volna. Nyilvánvalóan erre nem kerülhetett sor. A korszak büntetőpolitikájára ugyanis az ártatlanság vélelmével szemben „a vád vélelme” volt jellemző, azaz nem a bűnt, hanem az ártatlanságot kellett bizonyítani.

Az alábbi levelek jól illusztrálják, hogy az eljárás során a vád valós körülményeit miként hagyta teljesen figyelmen kívül a korabeli ügyészség. Ugyanakkor rámutatnak arra, hogy az érintett minisztérium, ill. a vádlott munkatársai mennyire kiszolgáltatott és alárendelt helyzetben voltak a belügyi diktatórikus eljárásával szemben.

Az első levélben, amely 1952 februárjából Kossuth György államügyésztől származik, a Legfőbb Államügyészség értesíti az Építésügyi Minisztériumot, hogy tizenhárom személyt - köztük az EM Ellenőrzési osztályának vezetőjét, előadóját, valamint a minisztérium előadóját, Papp Lajost - gyanúsítottként hallgatta ki a Nagy János és társai ellen „*társadalmi tulajdon sérelmére sikkasztással elkövetett bűntett miatt indított ügyben*”. Az államügyész ezen kívül arra kéri az EM-et, hogy a nevezett személyekkel kapcsolatban - amennyiben létezik - minden fegyelmi iratot sürgősen adjon át neki.

A tizenhárom gyanúsítottként kihallgatott személy között található Papp Lajos minisztériumi előadó, a második levél írója, aki bátran és nyíltan kiállt a letartóztatott korábbi trösztigazgató, Nagy János mellett. Ezzel egyidejűleg, az Építésügyi Minisztérium hatáskörébe is tartozó büntetőeljárások irataiból kiderül, hogy a levéllel Papp valószínűleg az azonnali letartóztatást kockáztatta, még akkor is, ha Szijártó Lajos miniszterrel jó viszonyban volt, és tőle nem kellett tartania. Mindenesetre őszintesége az első levél ismerete nélkül is vakmerőnek tűnik.

Az építésügyi miniszternek írt levélből kirajolódik Nagy János trösztigazgató bűnügye. A vád szerint Nagy saját villájának építéséhez építőanyagot sikkasztott az általa irányított vállalatoktól, ill. szabálytalanul használta a vállalat autóját, ugyanis többet fizetett az előírtnál. Már 1952 áprilisában nyilvánvalóvá vált, hogy a vezérigazgatót feljelentő személyt korábban éppen Nagy jelentette fel lopásért; az EM Ellenőrzési osztálya pedig megállapította, hogy Nagy a felhasznált építőanyagokról és a szállítási költségekről számlákkal rendelkezik, „*mindössze 500.- Ft kifizetetlen, de nyilvántartott adóssága van*”. Az eljárás lefolytatásához Szijártó Lajos építésügyi miniszter is megtagadta a hozzájárulását, az V. kerületi rendőrkapitányság azonban Nagyt április végén mégis őrizetbe vette.

Az ügy további fejleményeiről az ügyészség az Építésügyi Minisztériumot - legalábbis hivatalosan - már nem tájékoztatta. A Legfelsőbb Bíróság 1952. november 9-én meghozott ítéletében Nagy Jánost az ellene felhozott vádpontokban, elsősorban társadalmi tulajdon elleni sikkasztás bűntettében bűnösnek találta, négy év letöltendő börtönbüntetéssel, 3000 Ft pénzbüntetéssel és öt év közügyektől való eltiltással sújtotta. A bíróság Nagy három társának bűnrészességét szintén megállapította, ők az addig letöltött előzetes letartóztatáson túl három-három év feltételes felfüggesztett szabadságvesztést és 1500-6000 Ft közötti pénzbüntetést kaptak.

A harmadik és a negyedik levél az ítélelhozatal után öt hónappal keletkezett. Ezek az ügy Építésügyi Minisztériumbeli lecsapódásaként vagy befejezéseként is értelmezhetők. A harmadik levélben az EM Minisztériumi Titkárságának vezetője utasítja az V/A Főosztályt, hogy Nagy János büntetőügyével kapcsolatban a felsorolt személyekkel szemben a fegyelmi eljárást folytassa le. A negyedik levélben az EM illetékes főosztálya arra kéri a Legfőbb Államügyészséget, hogy az egykori trösztigazgató ügyével kapcsolatos iratokat küldje át neki, hogy az ügyben érintett többi dolgozóval szemben a fegyelmi eljárást lefolytathassák.

Források

A Legfőbb Államügyészség levele az Építésügyi Minisztériumnak

1952. február 28.

Legfőbb Államügyészség

Budapest II., Fő utca 1.

Építésügyi Minisztériumnak

Minisztériumi Titkárság,

Illetékességéből lássa V/A főosztály

1952.legf.ü.2506/5.szám.

Nagy János, a 45. számú állami építőipari tröszt volt vezérigazgatója és társai ellen társadalmi tulajdon sérelmére sikkasztással elkövetett bűntett és más bűncselekmény miatt indított ügyben a nyomozó hatóság gyanúsítottként hallgatta ki M. Ferencet, az Építőipari Tröszt műszaki osztályvezetőjét, M. Ferenc főművezetőt, S. Samu és K. Béláné vállalati főkönyvelőket, N. Béla mérnököt, B. Kálmán műszaki előadót, B. István személyzeti előadót, továbbá D. Sándort, az Építésügyi Minisztérium ellenőrzési osztályának előadóját, P. Lajos minisztériumi előadót, G. István minisztériumi osztályvezetőt, P. József főmérnököt, Gy. László anyag csoportvezetőt és G. László építésvezetőt.

Kérem szíveskedjék közölni, hogy nevezettekkel szemben fegyelmi eljárás volt-e folyamatban, s ha igen, úgy kérem a fegyelmi iratok sürgős megküldését.

Budapest, 1952. február 28.

dr. Kossuth György s.k. államügyész.
A kiadmány hitelélű:

[A Legfőbb Államügyészség pecsétje]

[olvashatatlan aláírás]
irodakezelő.

Építésügyi Minisztériumnak,
Budapest.

Papp Lajos minisztériumi előadó levele Szijártó Lajos építésügyi miniszternek

1952. június 9.

Jelentés

Szijártó Lajos miniszter elvtársnak.

1952. március hó végén az V. ker. rendőrkapitányság indítványt kért Nagy János trösztigazgató ellen eljárás indítására. A minisztériumban rendelkezésre bocsátott nyomozati iratok szerint Nagy János trösztigazgató Pestszentlőrincen egy villát épített, melyhez az anyagot: fát, vasat, cementet, téglát, meszet a vállalataitól tulajdonította el.

Miniszter elvtárs utasítására az ügyet kivizsgáltuk és megállapítottuk, hogy Nagy János trösztigazgató a Pestszentlőrincen épített családi házához felhasznált anyagokról számlákkal rendelkezik. Az anyagok szállításáért járó fuvardíjat is befizette. Mindössze 500.- Ft kifizetetlen, de nyilvántartott adósságát találtuk meg a 45/3 sz[ámú] vállalatnál.

Ennek alapján Nagy János ügyében a rendőrségi feljelentést nem javasoltuk, annál is inkább, mert a rendőrségi iratokból is megállapítható volt, hogy Nagy János elleni bejelentések mozgatója egy olyan személy, akit éppen Nagy János jelentett fel ezt megelőzően lopásért. Erről szóló jelentésünket Miniszter elvtársnak április 9-én tettük meg.

Bár a Miniszter elvtárs Nagy János elleni eljárás lefolytatására megtagadta a hozzájárulását, április hónap végén Nagy János trösztigazgatót az V. ker. kapitányság mégis őrizetbe vette.

Azért, hogy a szabálytalan eljárás miatt ne legyen a rendőrségnek kellemetlensége, 1952. április 30-án az V. ker. kapitányság Papp Lajos ellenőrzési osztályvezetőt és három beosztottját gyanúsítottként kihallgatta. A vád ellenük az volt, hogy az ügyben lefolytatott vizsgálat során Nagy János közvagyon elleni bűncselekményében segítséget nyújtottak nevezettnek azzal, hogy a bűntényt nem derítették fel. Az V. ker. rendőrkapitányságon a kihallgatást végző elvtársak „beismerő” vallomást akartak felvenni az ellenőrzési osztály beosztottjaitól, hogy „felsőbb utasításra elkenték Nagy János ügyét.”

Konkrétan megállapítható, hogy a rendőrség által az Építésügyi Minisztériumnak megküldött nyomozati anyag az ellenőrzési osztály által ki lett vizsgálva és ennek alapján más megállapításra, mint amit jelentésében leszögezett, nem lehetett helyelkedni. Elképzelhető, hogy a rendőrség kezében a megadott nyomozati anyagokon kívül lehetett más terhelő bizonyíték is Nagy János ellen, ezt azonban nem hozták az Építésügyi Minisztérium tudomására, és így ebben nem foglalkozhat állást. Ha pedig időközben merültek fel újabb terhelő bizonyítékok Nagy János ellen, azt a rendőrségnek kötelessége lett volna a Miniszter elvtárs tudomására hozni.

1952. május 10-én érkezett az Építésügyi Minisztériumhoz a Belügyminisztériumból - május 9-i kelettel - egy levél, amelyben közlik, hogy az Építésügyi Minisztérium kivizsgálása nem felel meg a valóságnak, és Nagy János és társai a társadalmi tulajdont megkárosították. Szó szerint közöljük a Belügyminisztérium megállapítását: „Megállapításunk szerint és több tanú bizonyítja, hogy Nagy János villájának építéséhez nemcsak hivatalosan kiutalt anyagot szállítottak, hanem szóbeli utasításra is. A gépjárművek szabálytalan felhasználását az a tény is bizonyítani látszik, hogy Nagy János állítólag 440.- Ft-tal túlfizetett a használatért.”

A Belügyminisztériumnak ez a megállapítása minden logikával ellenkezik, mert teljesen érthetetlen, hogy hogyan bizonyítja a túlfizetés ténye a gépkocsik szabálytalan használatát. A túlfizetés abból állott elő ugyanis, hogy Nagy János nem ismerve a rendeletet, többet fizetett a gépkocsi használatáért, mint amennyit a rendelet az üzemi dolgozókra vonatkozólag előír.

Meg kell jegyezni, hogy a Belügyminisztérium értesítése Nagy János elleni ügy megindításáról, őrizetbe vétele után több mint tíz nappal később érkezett, de még ez sem tartalmazza az őrizetbe vételről szóló értesítést, és hivatalosan erről még a mai napig sem kaptunk értesítést.

Az V. ker. kapitányság túlkapására még külön jellemző az ellenőrzési osztály beosztottjainak gyanúsítottként való kihallgatása, amely az Államügyészség álláspontja szerint is minden jogalapot nélkülözött. Az ellenőrzési osztály nem végez és nem is végezhet a rendőrség részére nyomozómunkát, a Miniszter elvtárs pedig az ellenőrzési osztály tagjai ellen sem tett a rendőrségen indítványt.

Budapest, 1952. június 9.

[aláírás nélkül]
(Papp Lajos)

Az ÉM Minisztériumi Titkárságának levele az V/A Főosztály részére

1953. április 1.

Minisztériumi Titkárság
Ellenőrzési csoport
X/0115/M.T./1953.
Kozma/Csné

Titkos!
Tárgy: Nagy János /45.sz.Tr./
büntetőügyével kapcsolatos
megkeresés.

Feljegyzés
V/A Főosztály részére

A Legfelsőbb Államügyészség 2506/5/1952.sz. megkeresésével és fenti tárgyban f. hó 18-án megküldött 66/1953/H. Imre sz. feljegyzésével kapcsolatban kérem, hogy a feljegyzésében foglalt S. Samu, N. Béla, B. Kálmán (45.Tr[öszt]), M. Ferenc (45/2 V[állalat]), P. József, G. László (45/3 V.), K. Béláné(45/6 V.), Gy. László (46.Tr.) dolgozókkal szemben a szükséges vizsgálatot és annak eredményéhez képest a fegyelmi eljárást folytassa le. A Földalatti Vasútépítő V. alkalmazásában álló M. Ferenc és B. István munkavállalókkal kapcsolatban szintén a vizsgálat eredményéhez képest intézzen megkeresést jelenlegi munkaadójukhoz a fegyelmi eljárás lefolytatására.

Közlöm, hogy az ügy összes iratai a Legfelsőbb Államügyészségnél Kossuth György államügyésznél vannak nyilvántartásban és azokba a Cím képviselője bármikor betekintést nyerhet, hogy a felsorolt személyekkel kapcsolatban a tényállást tisztázhassa.

Vizsgálatának és eljárásának eredményéről kérem f. hó 15.-ig az Ellenőrzési csoportot értesíteni, hogy a választ az Államügyészség átiratában megnevezett többi dolgozóra vonatkozó álláspontunkkal együtt közölhessem.

Budapest, 1953. április 1.

[eredeti aláírás]
(Révai Gyula)
a Min. Titk. vezetője

Az ÉM V/A Főosztályának levele a Legfőbb Államügyészség részére

1953. április 8.

Budapest, 1953. április 8.
Tárgy: Nagy János bűnügyével kapcsolatos fegyelmi eljárás.

Dr. Hetényi Imre
1953. V/A

Legfőbb Államügyészség
Budapest
II. Fő u. 1.

Hivatkozással Nagy János, a 45. sz. Állami Építőipari Tröszt volt igazgatója ügyével kapcsolatban 1952. legf. á. ú. 2506/5 sz. alatti megkeresésére, kérem hogy a 45. Tröszt és vállalatai alkalmazásában álló dolgozók elleni fegyelmi eljárás lefolytatásához a Nagy János elleni ügy iratait használatra megküldeni szíveskedjék.

[monogram]
(Kisvári János)
főosztályvezető

Jelzet: MOL XIX-D-3-b 1. doboz 0115/1953. sz. iratok. (Magyar Országos Levéltár - Építésügyi Minisztérium - visszaminősített TÚK iratok.) - Nagy János és társai büntető ügyében az Építésügyi Minisztérium iratanyagában található iratok.

Címkék:

[Fiatal Művészek Klubja](#) ^[2]

[Építésügy](#) ^[3]

[bűnügy](#) ^[4]

Kiadás: 8. évfolyam (2008) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/egy_porul_jart_vezerigazgato_tortenete_az_50es_evekbol.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/egy_porul_jart_vezerigazgato_tortenete_az_50es_evekbol.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fiatal-muveszek-klubja>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/epitesugy>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/bunugy>